

บทที่ 7

สิทธิและความรับผิดชอบของผู้รับประโยชน์

ดังได้กล่าวมาแล้วในบทต้น ๆ ว่า ความหมายของ "ผู้รับประโยชน์" มีนิยามไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 862 ซึ่งหมายถึงบุคคล

(ก) ผู้จะพึงได้รับค่าสินไหมทดแทน หรือ

(ข) รับจำนวนเงินใช้ให้

ในกรณีตาม (ก) หมายถึง ผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประกันวินาศภัย ส่วนในกรณี (ข) นั้นได้แก่การประกันชีวิต

ตามความรู้สึกของคนส่วนใหญ่ที่มีใจนึกกฎหมาย หรือผู้ที่มีอาชีพเกี่ยวข้องกับ การประกันภัยมักจะเข้าใจว่า ผู้รับประโยชน์มีในกรณีประกันชีวิตเท่านั้น แต่ตามกฎหมายไทย ผู้รับประโยชน์ในสัญญาประกันภัยซึ่งมิใช่เป็นตัวเองเอาประกันภัยเองก็อาจมีได้ ทั้งนี้ เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 862 ซึ่งนิยามคำว่า "ผู้รับประโยชน์" ไว้ เป็นบทเบ็ดเสร็จทั่วไป ที่นำมาใช้บังคับแก่การประกันภัยทุกชนิด ซึ่งรวมถึงการประกันวินาศภัยด้วย

ในกรณีที่สัญญาประกันวินาศภัยรายใดมิได้ระบุผู้เอาประกันภัยเป็นผู้รับประโยชน์ แต่กลับให้บุคคลภายนอกเป็นผู้รับประโยชน์ ก็ถือได้ว่าสัญญาประกันวินาศภัยรายนั้น เป็นสัญญาเพื่อประโยชน์ของบุคคลภายนอก ตามนัยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 374

สัญญาเพื่อประโยชน์ของบุคคลภายนอกเกิดจากการวิวัฒนาการทางกฎหมาย แต่เดิมนั้นถือกันว่า คนภายนอกจะเขามาถือเอาประโยชน์ รับผิดชอบ หรือมีหน้าที่อย่างใดไม่ได้ กฎหมายโรมันเองก็ไม่ยอมรับว่าจะมีการทำสัญญาเพื่อให้บุคคลภายนอกเขามาเรียกร้องเอาประโยชน์จากสัญญาโดยตรงได้ ตกมาถึงสมัยปัจจุบันมีการทำสัญญาประกันชีวิต และการประกันภัยอื่น ๆ โดยโอนประโยชน์แห่งสัญญานั้นให้แก่บุคคลภายนอก

นอกจากเข้า ในที่สุดกฎหมายก็ต้องรับรู้ จึงนับได้ว่าสัญญาประกันภัยเป็นต้นกำเนิดของสัญญาเพื่อประโยชน์ของบุคคลภายนอก (1)

โดยผลบังคับของมาตรา 374 สิทธิของผู้รับประโยชน์ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกจะเกิดขึ้นตั้งแต่เวลาที่แสดงเจตนาต่อผู้รับประกันภัยว่าจะถือเอาประโยชน์จากสัญญานั้น มาตรา 374 ก็ไม่ได้จำกัดว่า การแสดงเจตนาจะต้องกระทำเมื่อใด ฉะนั้น ผู้รับประโยชน์ย่อมมีสิทธิที่จะเลือกแสดงเจตนา ก่อนหรือหลังเกิดวินาศภัยก็ได้ ทั้งนี้ แลแต่ความสะดวกของผู้รับประโยชน์เอง และผู้รับประโยชน์มีสิทธิเรียกร้องเอาจากลูกหนี้ (ผู้รับประกันภัย) ได้โดยตรงในนามของตนเอง (2)

สิทธิและความรับผิดชอบของผู้รับประโยชน์ที่จะนำมาพิจารณาในที่นี้ หมายถึง สิทธิและความรับผิดชอบของผู้รับประโยชน์ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกเท่านั้น

7.1 สิทธิของผู้รับประโยชน์

สิทธิของผู้รับประโยชน์มีอยู่ประการเดียว คือ สิทธิที่จะพึงได้รับค่าสินไหมทดแทนจากผู้รับประกันภัย และในการใช้สิทธิเช่นว่านี้ ผู้รับประโยชน์จะต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 374 เสียก่อน ฉะนั้น จึงสรุปได้ว่า ก่อนที่ผู้รับประโยชน์จะได้รับค่าสินไหมทดแทน จะต้องปฏิบัติสองขั้นตอนดังนี้

1) จะต้องแสดงเจตนาไปยังผู้รับประกันภัยว่า ตนจะถือเอาประโยชน์จากสัญญาประกันภัย

(1) ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย นิติกรรมและหนี้, (พระนคร : โรงพิมพ์ศรีพัฒนา, 2478), หน้า 617 - 18

(2) จิตติ ติงคัมภีร์, คำสอนชั้นปริญญาตรีกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แสงสุทธิการพิมพ์, 2516), หน้า 117

2) เรียกรองค่าสินไหมทดแทนตามสิทธิที่มีอยู่ในสัญญาประกันภัย

การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตาม 2) นั้น จะกระทำพร้อมกันไปกับการแสดงเจตนาตาม 1) ก็ได้ เว้นเสียแต่ว่าขั้นตอนอันแรกคือ การแสดงเจตนาเข้าถือประโยชน์จากสัญญาประกันภัยของผู้รับประโยชน์ได้กระทำไปก่อนเกิดวินาศภัย ก็จำเป็นอยู่เองที่การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนต้องกระทำทีหลัง เพราะก่อนเกิดวินาศภัย ผู้รับประกันภัยไม่มีหน้าที่ต้องชำระค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้ใด

7.2 ความรับผิดชอบของผู้รับประโยชน์

ความรับผิดชอบหรือหน้าที่ที่ผู้รับประโยชน์จะต้องปฏิบัตินั้นมีอยู่ประการเดียวเช่นกัน ได้แก่ หน้าที่ในการบอกกล่าววินาศภัย ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 881 วรรคแรก

ความในมาตรานี้กำหนดให้ผู้มีหน้าที่บอกกล่าววินาศภัยไว้ถึงสองฝ่าย คือ ฝ่ายผู้เอาประกันภัย และฝ่ายผู้รับประโยชน์

ในกรณีที่ผู้เอาประกันภัยและผู้รับประโยชน์เป็นบุคคลคนเดียวกันย่อมไม่มีปัญหา เพราะเมื่อผู้เอาประกันภัยได้บอกกล่าววินาศภัยให้ผู้รับประกันภัยทราบแล้ว เมื่อใด เมื่อนั้นก็เป็นที่เข้าใจได้ว่า ทั้งผู้เอาประกันภัยและผู้รับประโยชน์ได้ทำหน้าที่ของตนตามกฎหมายแล้ว

ความยุ่งยากจะเกิดขึ้นในกรณีที่ผู้เอาประกันภัยและผู้รับประโยชน์เป็นคนละคน ในกรณีเช่นนี้ จึงเกิดปัญหาว่า ถ้าผู้รับประโยชน์ทราบว่าผู้เอาประกันภัยแจ้งไปแล้ว ผู้รับประโยชน์ยังมีหน้าที่ต้องแจ้งไปอีกครั้งหนึ่งหรือไม่ ผู้เขียนเห็นว่า ผู้รับประโยชน์มีหน้าที่ต้องแจ้งให้ผู้รับประกันภัยทราบ เมื่อตนรู้ว่ามีวินาศภัยเกิดขึ้น โดยไม่ต้องคำนึงว่า ผู้เอาประกันภัยจะได้บอกกล่าวไปแล้วหรือไม่ เหตุผลก็คือ การบอกกล่าววินาศภัยของผู้เอาประกันภัยมิได้ เป็นการบอกกล่าวแทนผู้รับประโยชน์ แต่บอกกล่าวในนามของตนเอง ในฐานะที่ตนมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติ

มีข้อน่าคิดว่า ถ้าทั้งสองคน คือ ผู้เอาประกันภัยและผู้รับประโยชน์ต่างบอกกล่าวล่าช้า และเกิดความเสียหายขึ้นแก่ผู้รับประกันภัย ผู้รับประกันภัยจะเรียกค่าสิน

ใหม่ทดแทนเพื่อความปลอดภัยได้จากใครบ้าง ในปัญหานี้ ผู้เขียนใครจะแยกออก
พิจารณาเป็นสองกรณีดังนี้

ก. ถ้าทั้งสองฝ่าย คือ ผู้เอาประกันภัยและผู้รับประกันภัยบอกกล่าววินาศภัย
ไปยังผู้รับประกันภัยพร้อมกัน ผู้เขียนเห็นว่า ทั้งผู้เอาประกันภัยและผู้รับประกันภัยต้อง
รับผิดชอบในความเสียหายร่วมกัน และเท่า ๆ กัน

ข. ถ้าการบอกกล่าววินาศภัยของผู้เอาประกันภัยและผู้รับประกันภัยกระทำ
ไม่พร้อมกัน และล่าช้าด้วยกันทั้งคู่ ผู้เขียนเห็นว่า ผู้รับประกันภัยน่าจะเรียกค่าสินไหม
ทดแทนได้จากฝ่ายที่บอกกล่าวไปก่อนเท่านั้น จะเรียกเอาจากฝ่ายที่บอกช้าเป็นที่สอง
ไม่ได้ เพราะความเสียหายนั้น ถ้าหากจะพึงมี ก็คงยุติลงได้เมื่อผู้รับประกันภัยทราบ
ว่า เกิดวินาศภัยขึ้นจากการบอกกล่าวของคนแรก

อย่างไรก็ดี เรื่องอย่างนี้ในทางปฏิบัติไม่ค่อยจะมีการโต้แย้งกัน ฉะนั้น
โอกาสที่จะมีผู้นำข้อทู่เถียงทำงานองนี้ขึ้นสู่การพิจารณาของศาลสูงมีน้อยมาก จึงยังไม่
ทราบว่าศาลฎีกาจะวินิจฉัยปัญหานี้เป็นประการใด

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย